

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

NOI ȘI BISERICILE REFORMEI

Aniversarea a 500 de ani de la nașterea lui Martin Luther (1483—1983)

La vremea sa și de atunci pînă astăzi, Reforma lui Martin Luther (1483—1546) a provocat reacții și atitudini contradictorii, după identitatea confesională a celor care le-au exprimat. Epitetul de *Antihrist* pe care Luther i l-a aruncat papei, i-a fost întors de către romano-catolici și o excomunicare apăsătoare asupra lui peste secole (1520). Jumătate de mileniu de dezvoltare separată, în loc să ducă la reîntîlnirea celor ce s-au separat, a mărit tot mai mult distanța și prăpastia. Teologia romano-catolică și-a căutat de drumul ei, înmulțind mereu numărul motivelor de divergență, cum a fost de pildă la Sinodul I de la Vatican (1870) prin proclamarea dogmei infailibilității, iar teologia protestantă s-a angajat și ea pe căi tot mai riscante, pînă la *demitologizare* și la *moartea lui Dumnezeu* și, mai ales, pînă la fărîmițarea Bisericii în sute de denominațiuni, toate reclamîndu-și descendența din Reformă, prin ceea ce au comun, precum respingerea Tradiției, a ierarhiei de succesiune apostolică, a unor Taine, problema însușirii mîntuirii ș.a.

În acest climat pe care ecumenismul încă nu l-a reorientat substanțial, ni s-a propus în anul acesta, și nouă și romano-catolicilor și anglicanilor, să participăm la aniversarea a 500 de ani de la nașterea Reformei, atît în țara lui de origine, Republica Democrată Germană (el s-a născut la Eisleben — Lutherstadt, la 10 noiembrie 1483), precum și în Republica Federală Germană, la Worms, orașul dieței din 1521. De asemenea, pe plan local, la noi s-a organizat o conferință teologică interconfesională, la Sibiu (24 noiembrie 1983) la care s-au înlitni ortodocșii, romano-catolicii și protestanții.

Cîteva jaloane care să orienteze pe credinciosul ortodox în legătură cu aceste evenimente sînt mai mult decît necesare. Și el va fi cu atît mai lămurit, cu cît în această privință însuși Biserica Ortodoxă Română și-a spus cuvîntul, printr-un *Mesaj* al Preafericitului Patriarh Iustin către Bisericile Lutherane din cele două state germane. *Mesajul* a fost prezentat Sinodului Bisericii Evanghelice din Germania (R.F.G.), la Worms, în ziua de 3 noiembrie 1983, de către semnatul acestor rînduri care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la solemnitățile aniversării din această țară.

De la tribuna Sinodului, *Mesajul* a fost introdus printr-o scurtă cuvîntare, cu următorul text:

„Domnule Președinte Cornelius von Heyl, onorați sinodali, aș vrea mai întîi să vă mulțumesc pentru ocazia ce mi-ați dat de a lua cuvîntul de la această tribună, în fața Dvs. Dar mai mult decît atît, aș vrea să vă mulțumesc pentru invitația ce ați trimis Bisericii Ortodoxe Române de a fi prezentă la lucrările sinodului Bisericii Evanghelice din R.F. Germania, cu prilejul comemorării a 500 de ani de la nașterea lui Martin Luther.

Aș vrea să sper că prezența unor non-protestanți și mai ales a unor ortodocși la această aniversare semimilenară, va fi un prilej de a constata că Martin Luther începe a aparține tuturor și nu numai protestanților.

Am adus cu mine un *Mesaj* de prietenie, de bună voință și de bune urări Bisericii Dvs. și acestui Sinod, din partea P.F. Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române. *Mesajul* a și fost distribuit în sală și se află în fața Dvs. Sper că îl veți citi cu interes.

Dorim să vă asigurăm cu acest prilej cit de mult prețuiește Biserica noastră bunele relații cu Biserica Evanghelică din Germania (E.K.D.) și dialogul teologic în care ne-am angajat.

Poate că nu este lipsit de interes, să vă informez că Luther va fi comemorat, oarecum, și într-o țară ortodoxă, și anume în România, peste două săptămîni. Vom avea la Sibiu, în orașul meu de reședință, o conferință teologică interconfesională, a cărei una din teme va fi *„Martin Luther și ortodoxia”*. Va vorbi un profesor protestant și unul ortodox și vor avea loc discuții.

Martin Luther — acest mare om al istoriei Bisericii — a dorit să restaureze Biserica, așa cum a fost ea la începuturi, așa cum a voit-o Iisus Hristos, așa cum o descrie Sfînta Scriptură, așa cum a trăit-o Tradiția apostolică — spre a redeveni un instrument real al mîntuirii și al păcii.

În multe din scopurile pe care și le-a propus, Martin Luther a reușit, dar mai sînt încă multe lucruri de făcut, iară și iară. *Ecclesia semper reformanda!*

(Continuare în pag. a 3-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

Contribuția Mitropolitului Șaguna la reînființarea Episcopiei Oradea

Opera Mitropolitului Șaguna cuprinde în aria ei pe toți românii risipiți odinioară pe întinsul imperiului habsburgic. El a călăuzit Biserica și poporul român din Ardeal, cu prezența, gîndurile și faptele lui mai bine de un veac. Și astăzi numele lui este rostit cu mare cînst. Cu toate negurile ce au impresurat acest munte în timpul vieții lui sau după aceea, pisul a rămas mereu în lumină călăuzitoare.

Nu este nici o îndoială că Mitropolitul Șaguna a fost o personalitate de excepție, a fost nu numai *„omul vremii”* cum l-au caracterizat contemporanii ci și omul care a trasat cărări de lumină pentru viitorul Bisericii sale. A fost un mare vizionar.

Au trecut unasutazece ani de la moartea lui și cine știe încă cîtă vreme cei ce se vor afla la cirna Bisericii ardelenne vor apela la modul în care Șaguna a știut să rezolve unele probleme ale timpului. Desigur el nu va putea fi copiat, nici urmat întrutotul. Vremea a adus orizonturi noi în viața Bisericii, dar felul în care el a știut să rezolve cele mai arzătoare probleme ale vremii sale vor rămîne încă un punct de reper pentru mult timp.

Ucenicii săi, pe care i-a format cu grijă și dragoste, au împlinit în parte din programul său de activitate, însă *„duhul lui Șaguna”* sălășluiește în sufletul celor ce au trecut prin școala lui, pentru că el a înțeles și a slujit idealurilor mari și sfinte, de libertate, de lumină, indepen-

dență și de unire a tuturor românilor.

Se întreabă și se vor întreba mulți care este cheia perenității personalității lui Șaguna? Și răspunsurile vor fi multe și diferite, pentru că el a fost o personalitate polivalentă, un om inzeștrac cu multe calități. Pe toate însă le-a dominat două însușiri: *iubirea lui mare de popor și realismul sănătos în toate acțiunile lui*. El a iubit cu patimă poporul, a luptat neînterupt pentru ridicarea lui din starea de umilință în care se afla. S-a identificat cu el, cu durerile, cu bucuriile și aspirațiile lui și l-a ajutat, pe cît i-a stat în putere, să ajungă la împlinirea acelor năzuinți. În al doilea rînd, timpul a arătat că el a ales drumul sănătos, înțelept și realizabil pentru învingerea obstacolelor ce îi stăteau în cale.

El a condus destinele românilor din Ardeal și nava Bisericii ortodoxe române „cu căldura unui adevărat patriot, ale cărui cuvinte s-au răspîndit în întreg ținutul și cu mai multă putere în întreaga țară” (Cf. Dr. Ioan Lupăș: *Mitropolitul Andrei Șaguna*, ed. II, Sibiu 1911, p. 190).

În cele ce urmează voim să reliefam un crimplă din activitatea mitropolitului Șaguna, din care se vede grija și contribuția pe care a avut-o el, la reînființarea episcopiei de Oradea, a cărei existență a fost îngropată

(Continuare în pag. a 2-a)

† VASILE
Episcopul Oradiei

Pacea — valoarea supremă a zilelor noastre

Mesajul ingerilor care s-a auzit în noaptea sfîntă, în cîmpia de lingă Bethleem: „pe pămînt pace, între oameni bunăvoie”, nu a încetat niciodată să răsună în această lume în care ne este dat să trăim. El se aude neconștient ca o chemare. Mai mult, în zilele noastre răsună în chip deosebit. Pentru creștini, acest mesaj însoțește cuvîntul „pace”, care impressoară astăzi toate tărîmurile vieții și pretinde imperios lichidarea tuturor violențelor. Puterea cu care se afirmă și străbate pretutîndeni ideea păcii e în legătură nemijlocită cu atmosfera apăsătoare în care ne aflăm, atmosferă cu zările foarte întunecate și brăzdate de fulgere, care dacă deocamdată șerpuiesc în gol, s-ar putea ca mâine să lovească în plîn. Un cer întunecat și prevestitor de fulgere descărcate este o imagine ce ne descoperă în mod plastic situația fără precedent în care se găsește în prezent omenirea. Totdeauna războiul a făcut din viața lumii o mare de sînge și foc. În zilele noastre însă ar putea să însemne un holocaust final.

Valoarea care o reprezintă pacea pentru noi ne este dezvăluită mai întîi de către primejdia fără pereche care ne paște. Cursa aberantă a înarmărilor a căpătat proporții cosmice. Trăim într-un univers în care puterea încercăturilor nucleare existente este de cinci ori mai mare decît ar fi necesar pentru distrugerea vieții pe pămînt. Întunecatul acesta care, din nefericire este real, devine și mai accentuat în Europa, unde stau față în față cele două blocuri militare și unde concen-

trarea de trupe și de armament din cel mai perfecționat a atins proporții de nebănuit. Așadar, omenirea este amenințată cu distrugerea totală. Cultura și civilizația ei se găesc în pragul dezastrului. De aceea pacea se arată ca un bun uman suprem. Înălțarea primejdiei despre care vorbim ar putea fi considerată o biruință din cele mai mari pe care să o înregistreze istoria, poate singura și adevărată biruință. Astfel dezastrul însuși este preînțîmpinat de convingerea că totuși rațiunea are șansa să izbîndească, binele să triumfe asupra răului, dreptul să înlăture forța, înțelegerea și securitatea internațională să biruie în discordii, iar independența și libertatea să fie bunuri inalienabile ale popoarelor.

Potrivit credinței noastre creștine, Dumnezeu a pus în toate locurile de pe pămînt impulsul spre o țintă finală, care constituie de fapt desăvîșirea făpturii, ceea ce înseamnă și desăvîșirea omenirii. Astfel, Dumnezeu călăuzește pașii omenirii spre această țintă, iar pacea este condiția principală de atingere a ei. Progresul societății, însoțit de buna înțelegere între toții fiii aceluiași Părinte, nu e numai lucrarea oamenilor, ci și lucrarea lui Dumnezeu. Căci Dumnezeu fiind cel ce lucrează prin toate, binele pe care El însuși îl realizează se săvîrșește prin colaborarea noastră cu El. În acest sens, aflăm scris la profetul Isaia aceste cuvinte: „Doamne, revărsă pacea peste noi, căci toate lucrurile noastre pentru noi le-ai făcut” (Isaia 26, 12). De asemenea, aflăm și la Neagoe Basarab, înțeleptul voie-

vod al Țării Românești, ideea că *„pacea este legătura cea desăvîșită, dempreună cu alte bunătăți, cu toate”*. Viața lumii, care se află în neconștientă tensiune creatoare, are pacea drept ressort lăuntric al ei. Năzuința firească a fiecărui (individ sau popor) de a cuceri orizonturi tot mai largi pentru cunoaștere, de a atinge culmi tot mai înalte în viața morală și religioasă, de a strînge comori din cele mai nobile și mai sfînte în inimă, precum și de a crea bunuri materiale tot mai multe și mai prețioase în vederea îndestulării și a propășirii oamenilor de pe pămînt, fără binefacerea păcii ar fi o simplă iluzie. Iată, dar, că pacea reprezintă și din această privință o valoare supremă, o valoare a tuturor valorilor: „legătura cea desăvîșită.”

Bunul Dumnezeu a rînduit în lume apariția sau nașterea popoarelor, cărora le-a încredințat îndeplinirea unor meniri. În Sfînta Scriptură, popoarele sau neamurile pămîntului sînt numite limbi (Isaia 45, 23; Rom. 14, 11; Apoc. 13, 7 etc.) și sînt privite ca realități social-istorice, mădular ale omenirii care au dreptul la existență liberă și la o dezvoltare deplină. În Faptele Apostolilor citim că Dumnezeu a pecetluit acest drept odată cu trimiterea Sfîntului Duh, care s-a pogorît în ziua Cincizecimii peste ucenici (Fapte cap. 2). Dar la pogorirea Duhului nu e vorba numai de pecetluirea minunată a dreptului

(Continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. Ilie Moldovan

— 1918—1983 —

Cartea veche românească — factor de unitate națională

— mărturii brașovene —

Favorizată de situația geografică a țării, munții, podișurile, dealurile și apele României nefiind niciodată elemente despărțitoare pentru trecerea românilor dintr-un ținut în altul, prin circulație, cartea a alimentat permanent conștiința unității de limbă și neam, menținînd un climat cultural foarte asemănător în cele trei țări române, care treptat a pregătît pe români pentru unire.

Această conștiință a unității primește contururi definitive odată cu apariția scrisului în limba română, prin difuzarea de la Brașov a cărților tipărite de diaconul Coresi în toate ținuturile românești. Ce poate fi mai semnificativ pentru conștiința de unitate decît faptul că, deși tipărea la Brașov, Coresi include ca patron pe foaia de titlu a cărților sale pe Mircea Ciobanul al Munteniei în *Sbornicul de la 1568*, pe Alexandru II în cele două volume ale *Octoihului din 1575* pe Alexandru și Mihnea voevod în *Psaltirea de la 1577* sau pe Mihnea al Munteniei și Serafim pe *Cazania a II-a din 1581* — cărți cu un tiraj de peste 500 de exemplare — încît cu ușurință se poate constata că începuturile și biruința scrisului în limba română sînt rezultatul firesc al unei colaborări dintre românii de dincolo de Carpați. Și aceasta se făcea în condițiile particulare în care *Octoihul mic* este tipărit la

Brașov de Coresi și loțofătul muntean Oprea, prezentînd în prefață realități politice din cele trei ținuturi românești, iar un cărturar ca Mihai, cunoscut colaborator coresian, făcuse mai bine de 70 de călătorii în Muntenia și Moldova și asemenea lui mulți alții, încît nu putem să nu considerăm că marea epopee a unirii de la 1600 înfăptuită de Mihai Viteazul a fost pregătită prin circulația cărților și a cărturarilor dintr-o parte și alta a versantului carpatic.

Tezaurul de carte veche din Șchei ne permite să constatăm o circulație de aceeași natură a manuscriselor, datorită imposibilității tiparului de a acoperi încă necesitatea de cultivare. Așa aflăm că de la Brașov se transmit în Moldova Apostolul și *Evangheliarul din dorința lui Despot Vodă*, din Muntenia provenea la Brașov un *Minei* dat de Neagoe Basarab, un *Octoih* oferit de Ilias Vodă, alte două mineie le dăruia boierul Juga din Muntenia, pentru ca ulterior să aflăm un număr impresionant de asemenea danii de carte, ceea ce ne face să constatăm cu claritate că a existat o politică culturală foarte clară a domnilor și boierilor de

(Continuare în pag. a 2-a)

Vasile Oltean
Muzeul bis. Sf. Nicolae,
Brașov

Contribuția Mitropolitului Șaguna...

(Continuare din pag. 1)

în împrejurările despărțirii religioase de la sfârșitul secolului al XVII-lea.

*

Inceputurile unei organizații bisericesti în nord-vestul țării se leagă de existența și cristalizarea formațiilor feudale, ai căror voievozi au simțit nevoia de sprijinul adus de Biserică. Din Cronica Notarului Anonim, al regelui Bela — cunoscută sub numele de Gesta Hungarorum, se poate deduce că precum în estul și nordul Carpaților primii voievozi români aveau ca sfetnici pe cirmuitorii spirituali ai Bisericii, tot astfel venim să înțelegem din țara Bihariei avea pe lângă el și un episcop. Presupunerea se întemeiază pe faptul că voievodul român avea legături cu Bizanțul, care erau nu numai de ordin politic și economic ci și de ordin bisericesc. În locul reședinței episcopiei ortodoxe s-a așezat mai târziu episcopia latină catolică. Totuși viața bisericăscă a românilor ortodocși după pierderea primului sediu al episcopiei nu a încetat să existe.

După cum arată documentele bizantine și maghiare, ungurii au îmbrățișat în prima perioadă a convertirii lor un creștinism cu rit orientat numit până în zilele noastre „legea veche” (o hit); (Gh. I. Moisescu, Șt. Lupșa, Al. Filipașu: Istoria bisericii române I, Buc. 1957, p. 117). Conform relațiilor cronicarului bizantin Ioan Skijlitzes, în anul 950 însuși ducele Gyula din Transilvania s-a dus la Constantinopol pentru a se boteza, iar la plecare a luat cu sine ca păstor spiritual, pe episcopul Ierotei (Idem, p. 117—118).

Din corespondența papilor Grigorie al II-lea, Inocențiu al III-lea, cu episcopii catolici din Oradea, reiese că în sec. XIII-lea existau în ținutul Bihorului „unele biserici ale monahilor greci”, că ortodocșilor li se interzice să ridice biserici, că locuitorii de aici au rămas în legea lor ortodoxă, atrăgându-li-se atenția să fie cu multă băgare de seamă ca acea episcopie să nu fie cumva supusă bisericii din Constantinopol (Documente privind Istoria României. Transilvania veacului XI, XII și XIII, Buc. 1951, doc. 45, p. 28 și 367).

Cercetări mai noi în valesa Bistrei din jud. Bihor, au descoperit în localitatea Voievozi urmele unei mănăstiri, alături de ruinele unei biserici de zid, care datează de la sfârșitul secolului al XIII-lea (Radu Popa: Valea Bistrei în sec. XIII—XIV, Oradea 1972).

Totuși despre un episcop ortodox cu sediul la Oradea nu avem documente decât la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea.

Până la acest timp grija pentru trebuințele religioase ale ortodocșilor au purtat-o o vreme călugării de la Mănăstirea din Perii Maramureșului, mănăstire care era stavropoghiu a Patriarhiei de Constantinopol, ai cărei stăreți aveau atribuțiuni cvasiepiscopale. În acest timp se face amintire de anumiți „arhieri ai locului” fără a se preciza localitatea de reședință. Nu este întâmplător faptul că 251 din bisericile eparhiale Oradea au și astăzi hramul Sfintii Arhangheli Mihail și Gavriil. Deci aproape jumătate din biserici și dintre cele mai vechi poartă hramul Mănăstirii din Perii Maramureșului, ceea ce denotă că aici a fost un centru de apărare a legii ortodoxe pentru creștinii de pe aceste locuri.

De la jumătatea secolului al XVI-lea până la anul 1688 stăpânirea politică a acestor ținuturi au avut-o principii maghiari calvini, care au încercat să treacă la calvinism pe români.

Încercarea lor a rămas fără rezultate. Grija pentru credinșii ortodocși din părțile Bihorului au purtat-o episcopii de la Alba Iulia, care sînt pomeniți în documentele vremii ca avînd jurisdicție și asupra ținutului Bihor și Oradea, precum și de către episcopii Vadului pentru teritoriile sudice ale episcopiei.

Cel dintîi episcop ortodox pomenit cu sediul la Oradea este Efreim Veniamin (Beniamin) la

anul 1695 cu sediul la Oradea-Velența. La începutul sec. XVIII este amintit episcopul Petru Hrisstofor (1708—1712).

De acum începe acțiunea habsburgilor de catolicizare. Episcopia ortodoxă a Oradei își incheie existența, iar purtarea de grijă pentru românii ortodocși revine episcopilor de la Arad.

Însă credinșii și preoții acestor părți n-au renunțat și au dorit totdeauna să aibă episcopul lor propriu.

Pentru a ușura răspîndirea catolicismului printre români, habsburgii puneau tot felul de piedici episcopilor din Arad să facă vizite credinșilor din partea de nord.

O adunare poporală, ținută la Oradea în anul 1727 face un protest la Curtea din Viena împotriva măsurilor luate de a opri pe episcopul de la Arad să-i viziteze. Iată o parte din acest memoriu:

„Văzînd noi și știînd că fieștecare națiune are episcop de legea ei, numai noi românii din comitatul Bihorului sîntem fără păstor sufleteș, drept aceea știînd că odată trebuie să murim și văzînd că nu trebuie să ne îngrijim numai de lumea aceasta, ci și de cealaltă, mai știînd că în vremuri fericite și noi am avut episcop de legea noastră și că în mai multe locuri sînt biserici nesfințite, iar cei care voiesc să meargă la preoție, ori să ceară mir sfințit, nu au de la cine să ceară, din care cauză văzînd multe scăderi dintre noi și văzînd amănarea lucrurilor — drept aceea am căzut înaintea Maiestății Sale, toate le dăm după puterile noastre, pe domni de pămînt îi slujim și vedem că în lumea aceasta toate trebuie să le dăm, numai sufletul nostru nu voim să-l dăm. Drept aceea, noi de legea noastră și de la Domnul episcop al nostru nu ne lăsăm pînă trăim, mai bine a muri decît să trăim și pe mai departe în starea de acum”. (Actele Sinoadei eparhiale pe anul 1920, p. 4).

Venind la cirna ortodocșilor din Ardeal Andrei Șaguna, s-au bucurat toți credinșii ortodocși, care se aflau „risipiți” în multi-naționalul și multiconfesionalul imperiu habsburgic.

Marele arhieru a cuprins în gândurile și programul lui de activitate pe toți românii ortodocși din imperiu: ardeleni, bănățeni, pe cei din Crișana, Maramureș și chiar pe cei din Bucovina.

Cu gîndul la eliberarea tuturor a pornit la acțiunea de reînființare a mitropoliei.

El cunoștea starea jalnică în care se afla biserica ortodoxă din părțile Bihorului.

În Congresul care a dat Bisericii din Ardeal Statutul Organic, Șaguna a adresat delegației românilor din Bihor următoarele cuvînte: „Cunosc suferințele voastre, iubiiții mei. Le cunosc. Și eu mitropolitul vostru am lăcrimat cu voi. Ați scăpat întregi căci a fost credința voastră tare și v-o spun este meritul vostru. De la 1695, de cînd a murit episcopul vostru Efreim ați rămas orfani. Dar totuși n-ați pierit și astăzi vă văd cu bucurie adunați în jurul meu. Recunosc necesitatea reactivării episcopiei din Oradea-mare, o doresc și stăruiesc pentru dînsa. Vă asigur că nu voi cruța nici o osteneală. Aceste petițiuni le voi prezenta Congresului. Sînt om bătrîn, se poate să mor azi mine... doresc să aveți din gura mea cum că m-am îngrijit pentru episcopia din Oradea-mare” (referatul Sino-dului eparhial pe 1922, p. 107).

Șaguna avea conștiința limpede că el este mitropolitul tuturor românilor ortodocși din imperiu și tot atît de limpede era și datorul lui de a lupta pentru apărarea lor, pentru apărarea credinței lor ortodoxe și pentru apărarea ființei lor naționale.

În anul 1868 a dat Bisericii Statutul organic. În articolul 142 al Statutului se spune: „Consistoriul din Oradea-mare rămîne și mai departe în activitate și are a se acomoda întru toate dispozițiilor acestui Statut organic”.

Deputații congresuali din Oradea au prezentat o petiție în care cereau reînființarea episcopiei. Din raportul lor rezultă că episcopia ar cuprinde 316 comune cu 309 biserici.

Răspunsul lui Șaguna a fost: „Doresc să auziți din gura mea cum că m-am îngrijit de episcopia din Oradea-Mare”.

În ședința a 7-a a Congresului Șaguna declară: „Imi zace la inimă reactivarea episcopiei din Oradea-Mare și în această privință dorințele credinșilor sînt și ale mele”.

Cît de mult a dorit Șaguna ca să ia din nou ființă episcopia Oradei rezultă și din faptul că în testamentul său a lăsat să se dea pentru reînființarea episcopiei Oradea 25.000 forinți.

În temeiul Statutului organic, Consistoriul din Oradea, înființat la 1793 este încadrat în noul organism constituțional cu întregul complex autonomiei constituționale, întru toate egal cu consistoriul din Arad și din celelalte eparhii ale mitropoliei și funcționează ca coordonat acelora în raport direct cu mitropolia. Unica deosebire între el și celelalte consistoane e că președintele lui nu este episcop hirotonic și astfel în raportul hirotonic, adică spiritual depinde de episcopul Aradului.

Încurajați de indemnul și stăruințele lui Șaguna pentru reînființarea episcopiei de Oradea, conducătorii Consistoriului din Oradea, cei mai mulți ucenici ai lui Șaguna: Miron Romanul (1869—1873); Ioan Mețianu (1874—1875); Iosif Goldiș (1892—1899); Vasile Mangra (1900—1916) și Roman Ciorogariu (1917—1920) au militat neîntrepuț pentru reînființarea episcopiei de Oradea. Congresele din anii 1881, 1886, 1891 și sinoadele eparhiale paralele de la Arad și Oradea din anii 1880, 1881, 1888 și 1894 cer cu insistență reînființarea episcopiei Oradea.

Împlinirea acestui deziderat pentru care a luptat și marele mitropolit a fost în anul 1920 după reîntregirea țării, iar cel dintîi episcop al nou înființatei episcopii avea să fie Roman Ciorogariu.

Astfel Mitropolitul Șaguna poate fi considerat pe drept cuvînt unul din citorii reînființatei episcopii a Oradei. Spre el au privit credinșii ortodocși de pe aceste locuri ca spre un „soare” și de la el au primit lumina și căldura împlinirii idealului lor.

„Cei care fac parte din această biserică, spune Nicolae Iorga, trebuie să se împărțesească din sufletul care a fost în el... să se împărțesească acest neam întreg, pînă la cel din urmă țaran care din predică lui trebuie să culeagă elemente trebuitoare pentru a presta lupta națională, fără de care oricine e un trădător”.

Deși de la plecarea lui Șaguna din lumea aceasta au trecut 110 ani, duhul lui răzbate peste vremi cu putere și ne îndeamnă să ne iubim Biserica și Patria. Să facem tot ceea ce se cuvine pentru apărarea păcii, a demnității, independenței și prosperității poporului nostru.

Pacea — valoarea supremă...

(Continuare din pag. 1)

de existență a popoarelor, de libera lor dezvoltare, ci și de un fapt mai important. Prin flăcările de lumină ce s-au lăsat peste ucenici, aceștia au primit, într-adevăr, puterea de a predică Evanghelia în diferite graiuri ale pămîntului. Dar cel care va vorbi popoarelor prin Apostoli va fi Duhul Sfînt însuși. Duhul sălășluiește în viața fiecărui credincios, ca și în viața fiecărui popor. Marile fapte care aduc un spor de bine omenirii sînt respirații ale harului Sfîntului Duh prin plămîni popoarelor de pe pămînt. Privind lucrurile din această perspectivă, pacea ne apare ca principala condiție a realizării teantropiei la care sînt chemate neamurile. Ea nu este numai principul general al existenței umane, care asigură permanentul dinamism al vieții, ci este o premisă și un obiectiv fără de care nimic nu e posibil în planul afirmării neamurilor, pe linia de care vorbim, după cum nu e posibil ca prin ele omenirea să tindă spre desăvîrșire.

Despre pace s-a spus că ea reprezintă o capodoperă a rațiunii umane. Pentru salvarea omenirii din coșmarul holocaustului ce i se pregătește, se face apel la rațiune. După cum viața este ansamblul tuturor forțelor care rezistă morții, pacea este ansamblul tuturor forțelor care se opun distrugerii și războiului. Tot ce este pozitiv în existență tinde spre realizarea păcii. Să amintim de iubire, în primul rînd. Iubirea este mama păcii (Petru Hrisologul). Ea unește sufletele, dar tot ea unește și popoarele, însuflețindu-le în muncă și îndemîndu-le la colaborare pentru binele și propășirea generală. Iubirea, astfel, este chemată să creeze o anu-

mită stare de spirit între oameni și popoare, stare în care se contopesc laolaltă încrederea, înțelegerea reciprocă și nădejdea în ziua de mine. Oriunde se afirmă iubirea, se deschid noi șanse pentru realizarea păcii. „A iubi nu înseamnă a ne privi unul pe celălalt, ci a privi împreună în aceeași direcție” (Saint-Exupéry). Lupta pentru pace este, mai presus de orice, o stare de spirit care, dobîndind o direcție, se transformă într-un elan. Pe plan național, această stare a devenit o mare realitate, mai ales în urma Apelului lansat de către Adunarea reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste, între care poate fi numită și Biserica Ortodoxă Română. Dar și pe plan internațional, valul fără precedent de adunări și demonstrații, de marșuri ale păcii care au cuprins Europa și alte părți ale lumii, are una și aceeași semnificație.

În calitatea noastră de fiu ai unui neam a cărui istorie este o Evanghelie trăită în sacrificii și dăruire, precum și în calitatea noastră de credinșii ai Bisericii strămoșești, avem datoriu să ascultăm, într-un mod cu totul nou, ceea ce Cuvîntul intrupat ne spune, prin graiul îngerilor din noaptea sfîntă: „pe pămînt pace, între oameni bunăvoie”. Dacă nu facem acest lucru, devenim împietriți față de mesajul pe care ni-l adresează Dumnezeu în vremea noastră și în viața noastră. În schimb, luînd aminte la imperativul pe care el ni-l transmite, ne angajăm în lupta pentru dezmărare, considerînd pacea valoarea supremă a zilelor pe care le trăim.

Cartea veche românească...

(Continuare din pag. 1)

peste munți față de Transilvania. Menționăm doar tipărirea Praviței (cartea de legi) de la Govora (1640) într-o versiune specială pentru Transilvania, dania Praxiului, Evangheliei și celebrei Biblii de la București de către Șerban Cantacuzino, celor 12 Mineie de către Brîncoveanu, cca. 200 de cărți vechi din biblioteca prințului Grigore Brîncoveanu (nepotul marelui voievod) s.a. Această politică de culturalizare o mărturisește gestul Brîncoveanului de a-și trimite tipograful său, Mihai Iștvanovici, la Alba Iulia pentru a tipări Bucoavna și Chiriocodromionul de la 1699 „pentru folosul și luminarea neamului nostru românesc”, editînd un tipograf muntean în Ardeal o carte moldovenească (Cazanica lui Varlaam).

Predoslovile acestor cărți alimentau conștiința unității naționale prin informațiile istorice oferite. Cazanica lui Varlaam din Moldova (1643) — prezentă în Scheii în 8 exemplare — se adresează semnificativ „către toată seminția românească”, iar Mineiele de la Rîmnic (sfîrșitul sec. al XVIII-lea), prezente în cca. 30 de exemplare în Scheii — informau și pe românii transilvăneni despre „dachii și geții”, de luptele lui Decabal cu Traian, dar și de domniile ce le-au urmat, Radu Negru, Neagoie Basarab, Șerban Cantacuzino sau Brîncoveanu. „Linia neamului românesc — specifică Mineiul pe ianuarie de la Rîmnic — se trage din slăvitul neam al romanilor (vlahi) numîndu-se după limba slavonă sau slavă a căror slavă a strălucit împreună unde și-au întîns și razele sale”, iar Mineiul pe iulie menționa în versuri: „Semnele românilor, cele dintîru început fericite / Cu adevărat de la Roma zburînd în Dacia sînt venite.”

Circulația cărții în spațiul românesc unitar se suprapune cu circulația cărților, modestilor dascăli, copisti, legători de cărți și miniaturisti în teritoriul dacic. Din noianul de mărturii menționăm pe Ștefan Moldoveanu care activa la Vinț, Turda, Brașov și Dragomirești (Maramureș), frații scheienii Corbea (David, Teodor și Matei) care slujesc curtea Brîncoveanului în special în relațiile cu Transilvania, dascălul Andrei Brașoveanu care copia la 1768

pentru Grigore Calimahi un Octoih în Moldova, dascălii scheieni Ion Duma și Radu Tempea studiază la 1708 la București și Rîmnic, Grigore Stan Brașoveanu, care, după ce învață meșteșugul tiparului la București în sec. XVIII lucrează la Rădăuți și din nou revine la București, și asemenea exemple ar putea continua prin mărturiile din Scheii Brașoveului.

Nu poate fi fără semnificație faptul că pe cărțile vechi, modestii dascăli locali consemnau date de importanță deosebită despre Moldova și Muntenia. Marginal pe Cazanica coresiiană de la 1581 se scriu însemnări despre Ulpia Traiană, Sarmisegetuza, pe un Apostol se consemnează situația tragică a căpitanului lui Mihai Viteazul, Preda Buzescu, un Protocol descoperit recent prezintă domniile din Moldova și Muntenia care au avut legături cu Transilvania, mai multe însemnări prezintă domnia dar mai ales moartea martirică a marelui Brîncoveanu, iar cronica Scheiană a lui Radu Tempea, deși locală, vorbește de unele realități moldovene sau muntene cu convingerea că acestea își au locul într-o istorie transilvăneană, deoarece se referă la frații de peste munți. Nu întâmplător cărțile reprezentau acte de temeritate pentru dușmanii unității noastre. Este cunoscută distrugerea la 1693 a unei lăzi din Scheii „plină cu documente și cărți de mare necesitate pentru orașul Scheii”, sechestrarea cărților lui Badea Cițan, sau multe alte distrugeri de carte, motiv pentru care majoritatea cărților vechi poartă pe ele afurisenii la adresa celor ce le vor distruge. Înțelegem bucuria învățătorului-cîntăreț Vasile Bărbat care semna „spre aducere aminte” pe un Minei de la 1804 din Scheii: „La 1 august 1918 ne-a lăsat cărțile din temnița de la jandarmi, fiind luate toate cărțile și duse în temnița de aici. Și cărțile au suferit temnița în războiul 1916—1918.”

Mărturiile similare arhivei din Scheii pot fi înfîlțate în toate centrelor românești de cultură, ceea ce conduce la explicarea marii bucurii prilejuite prin actul final de la Alba Iulia, ca act de înfăptuire a unui vis milenar.

Noi și Bisericile Reformei

(Continuare din pag. 1)

Aș vrea să vă încredințez că în efortul de reînnoire și de refacere a unității, sintem gata să lucrăm împreună.

Sărbătorirea, în anul acesta, a 500 de ani de la nașterea lui Martin Luther este un prilej nimerit și pentru Biserica Ortodoxă Română de a-și exprima bunele aprecieri față de personalitatea marelui reformator german și față de Bisericile Lutereane, cu care ne aflăm într-o îndelungată și intensă conlucrare ecumenică.

Cu această ocazie ne aducem aminte că relațiile dintre Biserica Ortodoxă și Reformă au început încă din timpul lui Luther, care a găsit în Biserica veche Răsăriteană un sprijin și legitimitate însăși a ideilor și acțiunilor sale, având cuvinte de mare preț față de ea, ca fiind „partea cea mai bună a Bisericii universale” (în disputa cu Eck de la Leipzig în 1517). Și ortodoxia, la rândul ei, a privit în acele momente cu simpatie Reforma lui Luther.

Reforma religioasă a lui Martin Luther a fost o încercare de eliberare a omului de toate servituțile și captivitățile în care se simțea el înținat.

Acestea s-au petrecut într-un moment în care unele abuzuri, mai ales din cimpul vieții creștine, începură să domine societatea vremii. Martin Luther are meritul de a fi adresat o chemare insistență de întoarcere la izvoare, la Cuvântul lui Dumnezeu și de a fi dat un puternic impuls traducerii, propovăduirii și citirii Bibliei în limba vorbită a poporului. Aceasta a fost ca o eliberare a Cărtii Sfinte din captivitatea unei limbi care nu se mai vorbea atunci de popor și care o ținea ascunsă.

Ne place să amintim la acest mare jubileu, că și Biserica Ortodoxă Română a fost de timpuriu preocupată de folosirea textelor sfinte în limba vorbită a poporului nostru. Datorită convingerii și conlucrării de veacuri a românilor cu germanii din patria noastră, după apariția tiparului unele din ideile și spiritul înnoitor al Reformei s-au întilnit în secolul al XVI-lea și cu dorința românilor de a avea cuvântul lui Dumnezeu tipărit în limba lor. Românii ortodocși din Sibiu și Brașov, între 1544—1581, cu sprijinul și al unor tipografi germani lutherani, au tipărit părți din Sfânta Scriptură și diferite alte cărți bisericesti în limba română.

Pe lângă toate acestea, este vrednic de amintit aici că Reforma a militat și pentru un raport mai just între cele două puteri, spirituală și lumească, și a făcut Biserica mai aptă pentru o slujire a omului, pentru o slujire a lumii.

Oricum ar fi, din oricare punct de vedere ar fi privită, reforma a declanșat o mișcare de înnoire permanentă în gândirea și în viața Bisericii, în duhul și adevărul Sfintei Scripturi în care s-a zis: „*Iată eu vin să fac toate lucrurile noi*”. În sensul acesta, mișcarea nu s-a încheiat în secolul XVI, ci se continuă mereu în Biserica. Ea caută mereu căi și metode noi de a răspunde, în lumina Evangheliei, problemelor și situațiilor fiecărei epoci. Ceea ce rămâne însă preocupare permanentă a Reformei, este redevinderea unității Bisericii. Și, desigur, în această privință, Reforma a făcut mult.

Noi credem însă că refacerea unității creștine, ca și reforma Bisericii, în sensul biblic de înnoire spre slujire tot mai eficientă, fiind astăzi o sarcină ecumenică, nu va putea fi soluționată în cadrul limitat al dialogului catolic-luteraan, — deși ruptura s-a produs doar în sinul Bisericii Apusene — ci numai într-un dialog catolic-luteraan-ortodox.

Se știe că în secolul al XVI-lea Patriarhul Ieremia al II-lea al Constantinopolului a inițiat un dialog cu teologii protestanți din Tübingen, pornind de la aprecieri de principiu față de multe din aspectele Reformei. Românii ortodocși au fost și ei foarte interesați de acest dialog. Dacă Martin Luther a rămas

la începutul drumului de apropiere de Biserica Ortodoxă, iar ceilalți teologi, reformați și ortodocși din veacul XVI și XVII, doar la jumătatea lui, astăzi ortodocși, catolici și luterani, în contextul ecumenic general, se găsesc angajați de mai bine de trei decenii într-un intens schimb și dialog teologic, bilateral și multilateral. Peste 80 de convorbiri teologice oficiale, privind refacerea unității creștine, au avut loc în ultimii ani pe plan european, iar jumătate dintre ele s-au desfășurat în România, în cadrul ecumenismului nostru local, în cele peste 40 de conferințe teologice interconfesionale. Prin acestea, noi am urmărit și urmăm mereu refacerea unității creștine, înnoirea vieții Bisericii, dar și slujirea în comun a lumii de astăzi, în căutarea și realizarea năzuințelor ei de pace, de înțelegere, de cooperare și dragoste pe planeta noastră, amenințată azi mai mult ca oricând de spectrul distrugerii și nimicirii nucleare.

Astăzi în fața noastră a tuturor, cea mai importantă problemă, care necesită o angajare concretă și imediată din partea tuturor creștinilor, este apărarea păcii în lume. Mase tot mai mari de locuitori ai planetei își ridică glasul întru salvarea vieții lor și a lumii întregi.

Fie ca Jubileul acesta să dea Bisericii Lutherane, și nouă tuturor, un nou impuls spre unitate și spre afirmarea valorii vieții ca dar sacru al lui Dumnezeu, spre apărarea păcii pe pământ.

Contextul ecumenic nou în care se serbează jubileul lui Martin Luther, ne găsește mergând împreună pe drumul apropierii, conlucrării active și slujirii omului și lumii contemporane, continuând astfel intențiile și dorințele înaintașilor noștri.

În sărbătorirea jubileului lui Martin Luther noi nu vedem astăzi un semn al separării, ci posibilitatea de a ne reîntoarce la tradiția veche a Bisericii de dinainte de despărțire, de a ne redescoperi reciproc valorile proprii și a înțelege mai bine unitatea noastră originară în adevărul *Evangheliei* lui Hristos și al *Tradiției* apostolice. În acest sens reforma îndreptată a Bisericii, despre care toți spunem că trebuie să fie permanentă, trebuie să fie o cale de continuă înnoire, de slujire în comun a oamenilor, a unității și a păcii în lumea de azi.”

*

Cei care l-au citit (a fost distribuit în limba germană, tuturor participanților) au apreciat deschiderea lui ecumenică și propunerea de a se trece la un dialog catolic-luteraan-ortodox, spre a se soluționa marile probleme teologice în discuție, de către toate marile confesiuni creștine.

Sînt totuși câteva lucruri care ar mai trebui spuse, în vederea abordării *realiste* a dialogului nostru cu Bisericile Reformei, și în vederea lămuririi credincioșilor și clerului nostru asupra spiritului în care ne angajăm în dialog și asupra speranțelor care ne îndeamnă spre aceasta.

Sărbătorirea a 500 de ani de la nașterea lui Luther este un eveniment ecumenic și sub acest semn, cred eu, trebuie privită participarea și trebuie înțeles interesul nostru al ortodocșilor față de el.

Luther i-a spus lui Eck că Ortodoxia a păstrat Biserica pură, Biserica dintru început. Atîta lucru știa și el. Nu sînt dovezi că ar fi avut totuși conștiințe aprofundate despre ortodoxie. Poate că dacă ar fi avut, altfel ar arăta protestantismul. Metoda lui a fost una ad-hoc: exagerărilor catolice le-a răspuns prin alte exagerări. Teologia lui s-a născut din controversă, în luptă, nu în meditație, deși nu i se pune la îndoaia nici erudiția, nici sinceritatea. El s-a născut și s-a dezvoltat, — nu e vina lui, — în spațiul occidental romano-catolic și reacția lui a fost în primul rînd față de Biserica romano-catolică a vremii lui, din care făcea parte și el, și din

Pentru apărarea vieții, pentru pace

— Întiriri dedicate păcii, în cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului —

Așezat la răscrucea multor furtuni istorice, poporul nostru a simțit din plin durerile și pirjolul războaielor, pacea fiind pentru el o comoară extrem de scumpă.

„Mergi în pace”, „rămii în pace”, „pace bună” sînt saluturi de fiecare zi ale românului. Dorința de pace deci este o însușire ființială a poporului nostru, care s-a manifestat totdeauna în istoria sa bimilenară, dar mai ales în ultimele decenii, cînd, pe plan internațional, cursa înarmărilor a luat o amploare fără precedent, indeosebi rachetele nucleare „distrugătoare de om, de cultură, de civilizație, de viață, de sens, de bucurie, de speranță”, cum spunea I.P.S. nostru Mitropolit Antonie cu un anumit prilej.

Din această puternică dorință de pace a poporului nostru au emanat atîtea inițiative românești la consfățuirii internaționale, atîtea acțiuni întreprinse de Președintele țării noastre pentru înlăturarea primejdiei unui război nuclear nimicitor. Rodul acestei dorințe este și Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. din 20 sept. a.c., document de neagrăită valoare la răscrucea critică în care se află omenirea de astăzi.

Împreună cu întregul nostru popor, la nobilele idei și chemări ale Apelului și-au dat adevărul, în cadrul unor adunări, și fiii Bisericii noastre, cler și credincioși deopotrivă.

Asemenea adunări au avut loc și în Arhiepiscopia Sibiului.

În 27 octombrie a.c. o astfel de adunare consacrată dezbaterii Apelului pentru dezarmare și pace a avut loc la Sibiu, la care au participat preoții din protopopiatele Sibiu, Mediaș și Agnita, prezidată de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului; în 10 noiembrie la Făgăraș, la care au participat preoții din protopopiatele Făgăraș și Rupea, iar în 11 noiembrie a.c. la Brașov, la care au participat preoții din protopopiatele Brașov și Sf. Gheorghe, ultimele două adunări fiind prezidate de P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărașanul.

Apelul — a spus între altele I.P.S. Mitropolit Antonie la adunarea de la Sibiu — „cuprinde propuneri lucide, realiste, raționale, de dezarmare, de denuclearizare, de asigurare a unei păci durabile și adevărate pe întregul pământ... Cheltuielile pentru înarmare sînt cheltuieli absurde, cheltuieli pentru distrugere”, genul uman însuși fiind angajat „într-o lucrare lipsită de sens, o lucrare spre sinucidere...”

Pentru astfel de motive cît și în virtutea învățăturii noastre creștine — a subliniat cu același prilej I.P.S. Mitropolit Antonie — „noi ne alăturăm fără nici un fel de șovăire, fără nici o rețineră luptătorilor pentru pace. Ne înscriem de asemenea, cu tot entuziasmul, în politica de pace a țării noastre și a Președintelui țării noastre. De aceea subscriem cu profund simțămînt al împlinirii unei datorii de conștiință Apelul care ne-a fost prezentat astăzi”.

Într-adevăr, noi, ca fiii ai Bisericii, creștinii toți, ca de altfel toți cei ce credem în Dumnezeu sîntem „responsabili pentru pacea lumii nu numai înaintea oamenilor ci și înaintea lui Dumnezeu” — cum a arătat P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărașanul la prot. Făgăraș, războiul fiind „un grav păcat împotriva lui Dumnezeu, el constituind declanșarea furibundă a patimilor din om”.

Apreciat ca „un act de înaltă responsabilitate” (pr. I. Minu — Simbăta de Jos, prot. Făgăraș), Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. a întirnit adevărul deplină a preoților din Arhiepiscopia Sibiului, ceea ce a rezultat pregnant din luările de cuvînt, multe la număr, la toate cele trei adunări menționate, și din fiecare protopopiat.

Vorbitorii au arătat cu știut teme că „în actualele împrejurări internaționale cînd Europa a devenit un imens arsenal de arme nucleare, cînd se

preconizează amplasarea chiar în acest an a noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune, noi arme de distrugere în masă, cînd viața întregii planete este amenințată, nu există problemă mai importantă decît aceea de a face totul pentru a determina oprirea acestui curs periculos” (pr. I. Vladovici — Șeica Mare, prot. Mediaș). Din acest motiv „în istoria popoarelor nu se cunoaște o mișcare de asemenea proporții pentru apărarea păcii” (prot. P. Dumbravă — Sf. Gheorghe) ca cea de astăzi, lupta pentru pace însemnînd în zilele noastre „lupta pentru a fi” (pr. I. Pătrunjel — Bod, prot. Brașov), pentru a supraviețui.

Cei ce au luat cuvîntul au reliefat de asemenea „cîtă inteligență umană, cîtă tehnologie, ce capital uriaș sînt absorbiți în chip absolut absurd” (pr. Gh. Olteanu — Covasna), pentru distrugere, pentru ucidere, în timp ce „inteligența umană și valorile materiale absorbite de armamentul termocuclear tot mai perfecționat și sporind din zi în zi prin cheltuieli enorme ar fi trebuit și ar trebui pus urgent în serviciul unei umanități în care milioane și milioane de oameni trăiesc și mor în lipsuri, în boli, în analfabetism, în subnutriție și foame” (pr. I. Turcu — Cisnădie, prot. Sibiu).

De aceea toți preoții noștri și-au mărturisit cu convingere și căldură acordul deplin la Apelul pentru dezarmare și pace menționat, ca de altfel la toate inițiativele Conducerii țării noastre menite să înlăture primejdia unui război catastrofal. „Ca preot — cetățean, într-un glas cu toți fiii patriei noastre și cu toți preoții Bisericii noastre, îmi exprim adevărul meu total față de Apelul pentru dezarmare și pace al poporului nostru fiind convins că prin adevărul meu susțin și apăr bunurile supreme ale omenirii, bunurile supreme ale Bisericii, susțin și apăr viața și pacea pe pământ”, declara venerabilul și vrednicul preot L. Moldovan (Cincul, prot. Făgăraș), sau cum mărturisise tot pe atît de vrednic pr. I. Popescu (Alfina, prot. Agnita): „Alături de întregul nostru popor și noi, slujitorii altarelor, susținem aceste propuneri cu toată convingerea, ele fiind expresia voinței noastre a tuturor, aspirația spre o viață pașnică pentru noi și urmașii noștri”, această adevărul avînd pentru noi, ca fii ai Bisericii, și „valoarea unei angajări morale, ea cuprinzînd într-un tot unitar Cerul și Pămîntul, voința lui Dumnezeu și năzuința omului, războiul însemnînd și negarea voinței lui Dumnezeu, negarea demnității omului ca chip al lui Dumnezeu” (pr. Gh. Rădulea — Băcel, prot. Sf. Gheorghe).

Acestor mărturisiri, și, desigur, altora asemenea acestora s-au dat glas și prin telegramele ce s-au trimis din plenu celor trei adunări menționate Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu.

„În unanimitate și cu însuflețire — se spune în telegrama trimisă din plenu adunării preoților de la Sibiu — toți participanții și-au exprimat deplină adevărul la acest Apel, document care reflectă politica de pace, de cooperare și de înțelegere promovată de statul și poporul nostru, inspirat din concepția înțeleaptă și realistă a Domniei Voastre, despre rezolvarea conflictelor din lumea contemporană pe cale pașnică, prin dialog, printr-o nouă ordine economică internațională, printr-un echilibru la nivelul de jos, prin dezarmare și în primul rînd prin dezarmarea nucleară”, sau cum se spune în telegrama prilejuită de adunarea preoțescă de la Brașov: „Ca fii ai acestor mîndre plaiuri străbune, noi și credincioșii pe care îi păstoriți în Țara Birsei, a buzaelor și pe meleagurile Covasnei subscriem cu toată ființa noastră la nobilele idei și chemări ale Apelului pentru dezarmare și pace, care reprezintă o nouă și grăitoare dovadă a idealurilor de pace și colaborare frățească ale poporului nostru”.

Arhid. Gh. Papuc

Adunare pentru pace la Inst. Teol. Univ. din Sibiu

O adunare pentru pace a avut loc și la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, vineri, 4 nov. 1983, orele 12,00.

Adunarea a fost prezidată de P.S. Sa Lucian Făgărașanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului.

În aulă erau prezenți toți profesorii și studenții Institutului, precum și personalul administrativ.

Adunarea a fost deschisă printr-un cuvînt al

P.C. Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului.

Arătînd pericolele care amenință pacea lumii în epoca noastră, P.C. Părinte Rector a salutată noua inițiativă de pace a Președintelui țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, „care cuprinde propu-

(Continuare în pag. a 4-a)

Pr. prof. Vasile Mihoc

care de fapt n-a vrut să iasă. Și-a păstrat uniforma pînă la sfîrșit.

Onești fiind deci și lucizi, chiar în momentul festiv de acum, trebuie să spunem că e nevoie totuși ca, și noi și protestanții, să cercetăm împreună tradițiile noastre, tradițiile vechii Biserici, Tradiția apostolică, pentru că aceasta în primul rînd ne va ajuta în drumul spre unitate. Se acceptă astăzi de către toți principii: *Ecclesia semper reformanda* în sensul de reînnoire permanentă. Opera lui Luther trebuie continuată. Luther n-a terminat-o. Acolo unde a rămas el, e pe la jumătatea drumului.

Concluzia e încă în lucru și în așteptare. Așa trebuie înțeleasă aprecierea noastră față de lucrarea lui, și participarea noastră la această sărbătorire a lui. Sîntem în dialog. Sîntem pe drum. Iubindu-ne, prețindu-ne cu onestitate, ajutîndu-ne să în-

telegem cum trebuie învățăturile Scripturii și ale Bisericii, vom răspunde chemării celei mai adînci pe care o simte fiecare suflet de creștin, aceea de a fi frate cu alt suflet de creștin, și de a se întilni în aceeași Biserica a lui Hristos.

Cunoscutul scriitor englez Thomas Carlyle, îi critică pe cei care, în loc să-l admire pe Luther, încep să-l „explice” și să-i definească „dimensiunile”, punîndu-i apariția pe seama timpului. „Era produsul timpului”, spun ei. Timpul îl chema. Timpul a făcut totul, el nimic, decît ceea ce și noi, criticii mititei am fi putut face. Aceasta îmi pare o tristă ispravă. Timpul să-l chemăm? Vai, am cunoscut timpuri care chemau cu glas destul de puternic pe omul lor mare, dar nu l-au găsit cînd îl chemau. Nu era acolo; Pronia nu-l trimisese. Timpul, chemînd cît putea de tare, avea să se căbușesească și

să se scufunde, pentru că el nu voia să vină cînd era chemat”.

Că l-a chemat *timpul* — abuzurile Bisericii romano-catolice — ceea ce încă se mai spune, în ciuda părerilor lui Carlyle, sau că a venit din el însuși, din imboldurile sufletului său pasionat pînă la fanatism de stabilirea unei relații corecte cu Dumnezeu, poate fi încă subiect de controversă între teologi, istorici și biografi. Ceea ce însă îi recunosc toți, e autenticitatea faptelor sale, verificată în fața Dietei de la Worms: *Nu pot alt-fel*, după care în mod normal, pe atunci, putea urma moartea. E drept că de la arderea lui Hus trecuseră mai mult de o sută de ani, dar de la cea a lui Savonarola nu trecuseră decît 23 de ani. Ce păcat că pe un asemenea act unic de curaj, de eroism, a zidit mai apoi și atîtea castele în care a amestecat piatra cu cartonul.

Adunare pentru pace la...

(Continuare din pag. a 3-a)

neri lucide, realiste, raționale de dezarmare, de denuclearizare, de asigurare a unei păci durabile și adevărate pe întreg pământul. Subliniind realitatea și iminența pericolului pe care-l reprezintă cursa înarmărilor în care se află angajate marile puteri, P.C. Sa a înfățișat câteva dintre temeiurile biblic-teologice ale implicării creștine în efortul pentru apărarea și promovarea păcii, a vieții oamenilor. Prin învățătura noastră creștină — a spus în încheiere P.C. Părinte Rector —, noi ne alăturăm fără nici o șovăire, fără nici o reținere, luptătorilor pentru pace. Și ne înscrîm de asemenea, cu tot entuziasmul, în politica de pace a țării noastre și a președintelui țării noastre. De aceea subscriem cu profund simțămînt al îndeplinirii unei datorii de conștiință Apelul F.D.U.S. Cerem înțelegerea cursei înarmărilor. Cerem renunțarea la amplasarea de noi rachete nucleare în Europa și retragerea celor deja instalate.

În continuare, P.C. Pr. Prof. Dr. Ioan Ică a dat citire Apelului pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești, ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste, din 20 septembrie a.c.

A luat apoi cuvîntul P.S. Episcop-vicar Lucian Făgărășanu. Arătînd că de înfricoșător este răul războiului și evidențînd pericolul pe care-l întreprinde actuala cursă a înarmărilor, Prea Sfinția Sa a insistat asupra angajării creștine în efortul de zidire a păcii, prezentînd o serie de manifestări recente

pentru pace ale unor Biserici din mai multe țări ale lumii.

În continuare au luat cuvîntul: Pr. prof. Vasile Mihoc, stud. Vasile Benchea (an. III), Pr. Zaharia Drăghiciu, secretar șef, stud. Vasile Brumar (an. IV), Pr. lector Dorin Oancea, stud. Aurel Pavel (an. II), Pr. lector Ioan Glăjar și stud. Dumitru Apostol (an. I). Evidențînd pericolul pe care-l reprezintă stocurile imense de armament existente pe glob și mai ales în Europa și înfierînd atitudinea irresponsabilă a celor care sporesc neîncrețat, într-un ritm nebunesc, mijloacele de distrugere a vieții pe planeta noastră, vorbitorii au exprimat în cuvinte vibrante dorința de pace a poporului nostru, pentru binele și progresul tuturor oamenilor, pentru salvarea și promovarea vieții, care reprezintă darul suprem al lui Dumnezeu. Înfașînd recentul Apel pentru dezarmare și pace al F.D.U.S. în contextul marilor acțiuni pentru pace ale poporului nostru, mai ales din ultimii ani, al răsunațiilor inițiative de pace ale țării noastre, recepțate cu simpatie și deplină aprobare de toți oamenii de bine, de forțele iubitoare de pace din lumea întreagă, vorbitorii și-au exprimat adevărată deplină la acest Apel, angajarea fermă, în solidaritate cu întregul nostru popor, în efortul de zidire a păcii și înfrățirii între oameni și popoare.

Adunarea a hotărît trimiterea unei telegramme Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, prin care s-a dat expresie adevărată unanime la Apelul pentru dezarmare și pace al F.D.U.S., hotărîrii de slujire cu toate forțele lupta pentru dezarmare și pace și de a sluji cu devotament neajurmat scumpa noastră patrie.

Dr. Antonie Plămădeală, NUME ȘI FAPTE ÎN ISTORIA CULTURII ROMÂNEȘTI, SEC. XVII—XIX LA BUZĂU. Editura Episcopiei Buzăului, 1983, 118 p.

Noua carte a Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, rod al preocupărilor sale pe tărîmul scrisului din perioada în care se afla în fruntea Episcopiei Buzăului, pune în lumină chipul unor vrednici ierarhi care au condus destinele acestei Episcopii între sec. XVII—XIX. Este vorba de patru dintre cei 38 de episcopi care s-au perindat la Buzău, începînd cu anul 1500. Numele lor sînt binecunoscute pentru că „au lăsat urme deosebite și incontestabile în cultura românească” (p. 5).

Primul dintre ei este episcopul Mitrofan, care s-a aflat pe scaunul episcopal al Buzăului între 1691—1702. El s-a remarcat prin participarea sa activă la lupta pentru introducerea limbii române în cult. Nicolae Iorga l-a numit „un nou Coreși” datorită bogatei sale activități tipografice. A tipărit peste 30 de cărți. Anterior, Mitrofan a fost episcop al Hușilor și în această calitate este trecut între cei care și-au adus contribuția la traducerea și tipărirea Bibliei de la București, din 1688.

Î.P.S. Mitropolit Antonie îl caracterizează drept „nume nemuritor în cultura românească”.

Al doilea ierarh, a cărui activitate este reflectată pe larg în carte, este episcopul Chesarie, care a păstorit între 1825—1846. Ctitor al Seminarului din Buzău, restaurator al palatului domnesc (actuala reședință), ctitor de tipografie, de școală de sculptură, de școală de zugrăvi și de școală de muzică bisericească, episcopul Chesarie a fost și un mare patriot. Prieten al lui Tudor Vladimirescu, a sprijinit cu mult zel Revoluția de la 1821.

Pentru multiplele sale merite cîștigate în anii păstoririi, la Buzău, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie îl recomandă „memoriei Bisericii și a neamului românesc, spre pomenire veșnică” (p. 38).

Episcopul Filotei este cel de al treilea ierarh, al cărui chip este conturat în cartea pe care o prezentăm. El a fost episcop al Buzăului între 1850—1860. Neînțeles de contemporani și adeseori prezentat într-o lumină defavorabilă, Î.P.S. Mitropolit Antonie arată că el a fost de fapt „un om vrednic al națiunii și al culturii române”, slujindu-le pe amîndouă cu sinceră devoțiune. De numele lui Filotei se leagă tipărirea, la Buzău, a Bibliei în cinci volume (1854—1856). Este a patra Biblie românească după cea de la București din 1688.

Ultimul dintre cei patru ierarhi buzoieni de care se preocupă Î.P.S. Mitropolit Antonie este Dionisie Romano, transilvănean din Săliștea Sibiului, care „face parte ca și Gheorghe Lazăr, ca și Filotei (originar și el din Transilvania) și mulți alții, din acea revărsare de minte de peste Carpați spre cele două Țări românești, transhumanță uneori în căutare de rosturi și împliniri, alteori aducînd rosturi ce se puteau mai ușor împlini în patria liberă, împreună cu frații de aici”. Om de mare cultură, Dionisie a fondat trei periodice la Buzău: a tipărit numeroase cărți și a adus o contribuție de seamă la lupta pentru realizarea unității statale a poporului nostru.

Readucînd în actualitate numele și meritele nepieritoare ale acestor vlădici buzoieni, Î.P.S. Mitropolit Antonie săvîrșește un lăudabil act de cinstire a memoriei lor, evidențînd totodată aportul deosebit al Bisericii la promovarea culturii naționale și la înfăptuirea idealurilor de libertate, unitate și progres material și spiritual de care a fost însuflețit în permanență poporul român.

După ce lăsa câteva planșe ilustrative cu care este înzeștrată cartea, găsim în final două materiale care se încadrează în iconomia ei, întrucît cuprînd referiri la trecutul istoric al aceleiași eparhii a Buzăului, unde au păstorit și ierarhii amintiți. Primul material se intitulă: „Presă religioasă și îndrumare pastorală la Episcopia Buzăului de-a lungul veacurilor”, din care reținem informația că la Buzău s-a editat primul ziar religios („Vestitorul bisericesc” — apărut la 1839). Al doilea material ne pune în cunoștință de cauză despre „Trei descoperiri recente la Episcopia Buzăului”. Aceste descoperiri au fost făcute în incinta reședinței episcopale, cu ocazia lucrărilor de restaurare a palatului, începute în 1981. Este vorba de temeliele foisorului Brincovenesc, de o inscripție cu numele lui Constantin Brincoveanu și de mormîntul episcopului Ioasaf, care a păstorit între 1708—1716.

Scrisă în spiritul cărții anterioare — „Dascăli de cuget și simțire românească” — și actuala carte reflectă marea dragoste de care este însuflețit Î.P.S. Mitropolit Antonie pentru trecutul istoric și cultural al poporului nostru și deopotrivă respectul său profund față de marii bărbați ai neamului dintre care mulți au fost în același timp și devotați slujitori ai Bisericii.

Pr. prof. D. Abrudan

Preot prof. Dr. NICOLAE TERCHILĂ 1898—1983

În zorii zilei de 26 octombrie 1983 a plecat dintre noi preotul Dr. Nicolae Terchilă, doctor în teologie și doctor în filozofie, fost profesor la Institutul Teologic din Sibiu și vrednic slujitor al altarului. Pentru a actualiza prezența sa în mijlocul nostru, menționăm că Nicolae Terchilă s-a născut în 28 octombrie 1898 în Copșa Mică, dintr-o venerabilă familie de preoți. Colorarul activității sale școlare a fost: diploma de absolvire a Academiei teologice, licența în teologie de la facultatea din Chișinău, doctoratul în filozofie de la Universitatea din Leipzig (Germania), doctoratul în teologie de la Facultatea de teologie a universității din București. Din toamna anului 1925 devine profesor la Academia teologică din Sibiu, devenită apoi Institut Teologic Universitar.

Profesor cu calități de-o înaltă erudiție a semănat, cu dărnice volume, studii, articole, care ridică prestigiul Instituției pe care a slujit-o. Menționăm doar: Istoria filozofiei, Evanghelia în școală, Tilcuirea Sfintei Liturghii, Tilcuirea Sfințelor Taine.

A fost prohodit în Sfînta Catedrală în ziua de 28 octombrie 1983 în prezența P.S. Episcop Lucian Făgărășanu. Pr. prof. N. Neaga a adus omagiul de apreciere al Î.P.S. Mitropolit Antonie și a vorbit în numele Institutului Teologic. Au mai vorbit parohul cartierului, Preot Mihai Rusu și Pr. Nichifor Todor, iar în fața rămășițelor din fața mormîntului proaspăt deschis, a adus omagii, în numele foștilor studenți, Pr. prof. Dr. T. Bodogae. Chipul lui Nicolae Terchilă doarme în țărîna primitoare din Dumbrava Sibiului dar sufletul său rămîne la temelia atîtor valori spirituale ale ucenicilor săi.

Pr. prof. N. Neaga

Semnalăm... Semnalăm...

● Dumitru Radu Popa despre cartea lui Valeriu Anania (Arhimandritul nostru Vartolomeu): *ROTONDA PLOPILOR APRINȘI*: „Nu în ultimul rînd, „Rotonda plopilor aprinși” e un document important pentru cunoașterea mai aprofundată a lui Valeriu Anania însuși, căci personalitatea și irămintările acestui spirit ales răzbat din fiecare pagină tipărită. În acest sens, el ne oferă, fără urmă de ostentație, și o veritabilă, plină de învățăminte, autobiografie spirituală” (în „Tribuna României”, nr. 252, 15 septembrie 1983, p. 8).

● A.C.I.E.R. — „Asociația culturală internațională a etniei române” s-a constituit la Viena, cu prilejul întîlnirii acolo în septembrie 1983 a unui mare număr de români stabiliți în străinătate, ca să ia parte la Simpozionul „CANTACUZINO — ROMÂNII APĂRĂTORI AI EUROPEI”. Reproducem din Mesajul redactat de fondatori: „Adresăm tuturor românilor de dincolo de Românie, care mai simt românește și vorbesc dulcea limbă a lui Mihai Eminescu, un fierbinte mesaj de unire, în simțire și în gînd, de solidaritate spirituală în fața istoriei și destinului țării noastre de origine, pentru apărarea istoriei și valorilor noastre naționale, pentru afirmarea spiritualității românești în spațiile în care trăim cu dorul gleei strămoșești în inimi”. Asociația va scoate și o revistă, UNIREA.

● Al. Cerna Rădulescu scrie în STEAUA (nr. 8, 1983, p. 7—8), CUM A APĂRUT PAMFLETUL „BAROANE”, amintiri și exegeze argeziene datorate unui condei experimentat și valoros martor de epocă.

● În revista MAGAZIN (nr. 39, 1983) se pot citi informații interesante despre: „Soarele, luna și stările afective” (Carmen Antohi), despre: „Sensibilitatea plantelor” și despre unele „Taine ale organismului uman” (Arcadie Percek). Sînt mai mult decît simple divertismente.

● Despre marele mecenat Emanoil Gojdu, fondatorul Fundației care îi poartă numele și căreia îi sînt datori mulți transilvăneni care s-au bucurat de burse universitare, scrie în Contemporanul, Stelian Vasilescu (nr. 39, 1983, p. 13).

● „Ziaristi orădeni și Unirea din 1918”, articol în „Familia” (nr. 9, 1983, p. 5) de Stelian Vasilescu, scrie despre Roman Ciorgariu și Gheorghe Tulbure, amîndoi ziaristi la „Tribuna Bihorului” în perioada unirii. Cel dintîi a fost episcop al Oradiei, iar al doilea preot, amîndoi „semnători de românism”.

● „Lucafărul” (nr. 38, 24 septembrie 1983), p. 8 publică Poeme de un foarte mare poet din R.S.S. Moldovenească: GRIGORE VIERU.

● Cu vorbe bine alese, solemn și sobru în stilul lui Părvan, Ion Dumitriu-Snagov scrie despre Paolin de Nola și Niceta de Remesiana — tata Niceta — (Te patrem dicit plaga tota Boreal — Ție toate fînturile de la miază-noapte Ți zic tată! — îi scria Paolin pe culmea dintre secolul IV și V), în „STEAUA” (nr. 6, 1983, p. 23).

● În aceeași revistă (la pag. 25) semnătura din fruntea povestirii INIMĂ DE MAMĂ înscirată I. C. Maramureșanu, trebuie descifrată Episcop Iustinian Chira Maramureșanu, mai cunoscut sub acest nume!

● După ce a citit ANTIM IVIREANUL, CĂRTURAR UMANIST de Fanny Djindjihașvili, editura Junimea, Iași, (prefață de Virgil Cândea) și a recitat DIDAHILE (Ed. Minerva, București, 1983), cunoscutul critic literar Valeriu Cristea, scrie în „România Literară” (nr. 29, 1983, pag. 11): „Văd acum în Antim Ivireanu pe unul din cei mai mari scriitorii români de dinaintea lui Eminescu, Creangă, Caragiale”. Subscriem și noi.

● Ion Dumitriu — Snagov, publică în „Revista Arhivelor” (nr. 3, 1983, p. 245—256) un interesant studiu intitulat: IMA-GINEA TERITORIILOR ROMÂNEȘTI ÎN LOGGIA LUI RAFAEL SANZIO. Loggia aceasta se află în Palatul Vaticanului, construită între anii 1513—1518, proiectată de Bramante, dar ea a fost construită în viziunea proprie de Rafael. Mai poartă și numele de Loggia della Cosmografia, deoarece pe pereții de nord și de vest, au fost pictate hărți ale lumii cunoscute din vremea aceea, la care au lucrat pictori, cartografi și istorici, în jurul anului 1560. Sînt prezente aici și Moldova, Transilvania și Valahia, inclusiv Dobrogea, ocupînd teritoriile vechii Dacii, cu o mulțime de urme de localități pe care Ion Dumitriu — Snagov le echivalează cu denumirile actuale. Harta teritoriilor românești este nu numai un izvor istoric de mare importanță, ci și un adevărat monument național.

● În aceeași publicație, alte studii se ocupă de asediul Vienei și de contribuția românească la apărarea și eliberarea orașului, după izvoare românești și străine. Trei studii sînt semnate respectiv de Șerban Voinea Semo, Constantin Șerban și Dumitru Zaharia. Îmbogățesc substanțial bibliografia problemei.

● ACCENTE ȘI PROFILURI, un titlu nou pe coperta unei cărți semnate de Dan Zamfirescu la editura „Cartea Românească”, (1983, 509 p.), adună scrisul din categoria — cum singur o caracterizează — „ziaristică” a autorului, pe o lungă perioadă de timp: 1963—1983. Volumul, frumos închinat memoriei părinților săi, „întru pomenire”, demonstrează cum circumstanței (articolul de ziar e al zilei), cînd i se prînd cu pricepere toate dimensiunile și i se dă șansa de afirmare, își dezvoltă permanența.

● Gheorghe Bulgăr: Referințe istorice eminescene: Traco-Dacii, articol în NOI TRACII, nr. 96/1982, Milano, Italia, din care cităm: „Eminescu face loc larg istoriei și eroismului Daciei în creația lui literară, pentru a sugera vechimea, virtuțile (în acord cu istoricii antichității) și persistența locurilor Daciei străvechi, componentă esențială a ethosului, ca și a etnosului românesc.”

ANTONIE DE LA PRISLOP

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului — președinte; Lucian Făgărășanu, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Prof. Dr. Aurel Jivi — redactor adjunct; Arhid. Gheorghe Papuc, Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu — membri; tehnoredactor: Diac. Ezechiel Oancea; corector: Pr. Vartolomeu Constantinescu.

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă P.O. Box 136—137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.